

15 травня 2014 р. у Національному науково-дослідному інституті українознавства та всесвітньої історії до Днів науки відбувся шевченкознавчий колоквиум «Візія і візуальність України у малярській спадщині Тараса Шевченка».

Захід був ініційований відділом української філології на виконання держбюджетної теми «Освітні проєкції шевченківського дискурсу як простір українознавчої комунікації громадянського суспільства», технічне забезпечення здійснено відділом науково-дослідних комунікацій.

З презентацією виступила відомий шевченкознавець, заслужений працівник культури України, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри етики та естетики Національного педагогічного університету імені М.Драгоманова **Тетяна Іванівна Андрущенко** – авторка багатьох філософських і мистецтвознавчих праць.

У виступі Т. Андрущенко наголосила на тому, що прагне показати Кобзаря таким, яким він був за життя. Як зазначила лектор, вона не мала на меті розповісти абсолютно нову інформацію про Т. Шевченка, а хотіла зосередити увагу на особливостях його творчості, показати генія як людину. На думку Т. Андрущенко, це допомогло б слухачам відкрити для себе свого Шевченка, пізнати себе в ньому.

Доповідачка зазначила, що донедавна постать цього митця розглядалася спрощено, навіть схематично, тоді як творчість Т.Шевченка – явище елітарне, бо автор був індивідуальністю, яка дорівнювала самому Мікеланджело. Художник був генієм, і науковець цитувала Канта, доводячи, що життя і творчість Т. Шевченка відповідає цим філософським твердженням. Сьогодні серед молоді виникла інтелектуальна мода на Шевченка. Але його твори не лише часто цитуються, а й покладаються на музику, причому в різних напрямках: рок, фольк, навіть у формі псалмів («Садок вишневий коло хати»)… Це доводить, що Шевченко залишається актуальним.

Розкриваючи початок мистецького шляху генія, Т. Андрущенко зупинилася на періоді перебування Т. Шевченка «у Вільні, городі преславнім». Аудиторія змогла отримати чітке і несподівано свіже уявлення про Т. Шевченка – наприклад, про те, що на початку своєї кар'єри художника він був відомим ілюстратором.

Презентація була побудована переважно на картинах і гравюрах Т.Шевченка. Зокрема, особливу роль відігравали автопортрети, малюнки, ескізи (наприклад, костелу святого Олександра), а також – портрети оточення митця. Т. Андрущенко запропонувала порівняти протилежні за характером і технікою картини: портрет справжньої незалежної світської жінки Терезії Маєвської (виконаний у легкому колориті) і портрет ротмістра Йосипа Рудзинського – більш романтичний, героїчний за духом. Таким чином, митець застосовував різну техніку відповідно до психології людини, чий портрет писав.

Окрасою презентації став показ слайдів із зображенням полотен художника. Картину «На пасіці» було відкрито порівняно недавно – у 1936 р. під час інвентаризації фондів Державного музею російського мистецтва у Києві. Т.Андрущенко розповіла, що багато робіт Т. Шевченка знищувалися з цензурних міркувань. Вона наголосила на тому, що Т. Шевченко був предтечею західноєвропейського імпресіонізму. Справді, колорит і світлотінь шедевр «На пасіці» не можна вважати реалістичними. У художньому просторі цієї картини, як і на творах періоду заслання (присвячених казахській темі або притчі про блудного сина), Т. Шевченко відійшов від моделі класичного трикутника – прийому К. Брюллова. Якщо на ранніх роботах – наприклад, картині «Катерина» – це чітко вимальовується, то на пізніх автор знаходить цілком інше рішення.

Також Т. Шевченко був основоположником графічного олівцевого портрета. Т. Андрущенко зазначила, що раніше в українському малярстві такої техніки не існувало. Беручи кілька барв (на акварелях) або лише олівець і трохи білила, Т. Шевченко досягав надзвичайно різноманітної кольорової гами. Це помітно, зокрема, на портретах подружжя Максимовичів.

Картини і гравюри, зображені на слайдах, доповнювалися відгуками сучасників про особистість Шевченка, а також цитатами з його віршів і щоденника. Таким чином, образотворче і вербальне мистецтво вдало доповнювали одне одного. Т. Андрущенко наголосила, що автор цінував мистецтво вище, ніж природу, тому що художник здатний змінювати світ навколо.

Шевченка як митця хвилювала тема слави. На підтвердження цієї думки науковець зачитала рядки: «Ти привітала / Нерона лютого, Сарданапала, / Ірода, Каїна, Христа, Сократа, / О непотребная! Кесаря-ката / І грека доброго ти полюбила / Однаковісінько!.. Бо заплатили. / А я, убогий, що принесу я? / За що сірому ти поцілуєш? / За пісню-думу?..» («О думи мої! О славо злая!»). Поезія Т.Шевченка – динамічна, до кінця не розкрита –

ставити безліч питань. Вона дуже складна, оскільки побудована діалектично, її символіка багатогранна.

На завершення Т. Андрущенко подарувала Інституту унікальні видання: написаний нею в співавторстві навчально-методичний посібник «Вокальні твори українських композиторів на слова Тараса Шевченка в супроводі камерного оркестру. Партитура» (випуск II, 2011), свою книгу «Святе сонечко загляне» (2003), а також факсимільний альбом рідкісних робіт Т.Шевченка та окреме видання до нього («Тарас Шевченко. Альбом 1845 року», 2000), підготоване Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

Завдяки презентації Т. Андрущенко присутні змогли простежити кожен етап формування Т. Шевченка як художника. Співробітники Інституту відчували атмосферу Шевченкової доби і побачили, що поетичні і малярські пророцтва генія стосуються сучасності – можливо, саме зараз як ніколи. Таким чином, завдяки майстерній презентації постать Т.Шевченка справді постала в новому світлі та викликала в присутніх бажання відкрити глибину творчої спадщини цього титана по-новому.

Ольга Смольницька, кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник відділу української філології ННДІУВІ

